

Djurskydd och
offentlig upphandling

–

Vilka krav ställer
kommunerna?

#SvensktKött

Förord

Inom vård, skola och omsorg serveras dagligen tre miljoner måltider och stat, kommuner, landsting och regioner köpte år 2016 livsmedel och måltidstjänster för cirka 12 miljarder kronor.¹ Vilka krav de upphandlande myndigheterna ställer har därmed stor effekt på vilken mat som serveras i den offentliga måltiden och på vilka livsmedel som efterfrågas.

Offentlig upphandling regleras genom upphandlingslagstiftningen (LOU), vars regler i sin tur bygger på EU-direktiv. EU-direktiven innebär bland annat att det inte får förekomma lojalitet mot det egna landets leverantörer, varför upphandlande myndigheter inte kan premiera svenskt kött. Däremot finns vissa möjligheter att ställa djurskydds krav i nivå med svensk standard. Detta tydliggjordes i den nya lagen om offentlig upphandling som trädde i kraft den 1 januari 2017.

Även djurskyddet regleras på EU-nivå. Det finns en grundnivå för djurskydds krav, vilken regleras i EU:s djurskydds direktiv, dock med möjlighet för alla EU-länder att nationellt lagstifta längre. Något som Sverige i flera fall gjort. Den svenska djurskyddslagstiftningen är en av de mest omfattande i världen. Det höga djurskyddet leder till en god djurhållning i Sverige. Eftersom djuren mår bättre kan grisarna exempelvis behålla knorren och antibiotikaanvändning i Sverige är EU:s lägsta. Det kan vara en förklarande faktor till att 68 procent av Sveriges befolkning är beredd att betala mer för svenskt kött.²

Att använda upphandlingar som ett sätt att bättre gynna hållbart producerat kött och även stärka det lokala/regionala näringslivet har hamnat högre upp på den politiska agendan. Bland annat har regeringen, via Livsmedelsstrategin, gett Upphandlingsmyndigheten i uppdrag att förstärka kompetensen inom upphandling av livsmedel och måltidstjänster.³ Uppdraget ska slutredovisas i februari 2019 och syftet är att främja en bättre och mer konkurrenskraftig, hållbar svensk livsmedelsproduktion.⁴

Livsmedelsstrategin lyfter att den offentliga upphandlingen av livsmedel bör användas för att bättre styra mot, och motsvara, samhällets ambitioner och lagar inom djurskydd och miljö. Bland annat bör upphandlande myndigheters kompetens stärkas och små och medelstora leverantörer bör få bättre möjligheter att delta som anbudsgivare. I Livsmedelsstrategin framgår att de upphandlande myndigheterna i större utsträckning bör beakta miljöhänsyn, inklusive djurskyddshänsyn, i sina upphandlingar.⁵ Det har från politiskt håll även lyfts att upphandlande myndigheter bör ställa krav i nivå med svensk djurskyddslagstiftning. Det senare skulle, som lagkrav, eventuellt kunna krocka med det kommunala självstyret.

Förra året, 2017, gjorde Svenskt Kött en kartläggning bland upphandlingsansvariga i Sveriges kommuner och bad dem att rangordna prioriterade kriterier när de ska upphandla kött. Kartläggningen visade att djuromsorg/djurskydd fick högst prioritet, därefter ursprungsland, låg antibiotikaanvändning, ekologiskt och sist hamnade lågt pris.

I år har vi följt upp undersökningen genom en ny enkät där vi kartlagt vilka krav som kommunerna de facto ställer när de upphandlar kött. I den här rapporten undersöker vi bland annat om prioriteringarna stämmer överens med de krav som ställs.

/Elisabet Qvarford, vd, Svenskt Kött

Organisationen Svenskt Kött

Svenskt Kött ger kunskap och inspiration om kött och svenska mervärden så att du vet varför du ska välja svenskt gris-, nö- och lammkött i matbutiken och på restaurangen.

¹ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/aktuellt/nytt-stod-kring-livsmedelsupphandling/>

² YouGov-undersökning Attityder Kött februari 2016

³ <http://www.regeringskansliet.se/regeringsuppdrag/2017/12/uppdrag-till-upphandlingsmyndigheten-att-forstarka-kompetensen-pa-området-upphandling-av-livsmedel-och-maltidstjanster/>

⁴ <http://www.regeringskansliet.se/pressmeddelanden/2016/07/regeringen-beslutar-om-uppdrag-for-bättre-upphandling-av-livsmedel/>

⁵ <http://www.regeringen.se/490897/contentassets/256cc25ab5a84db7a76730abb9cc3773/en-livsmedelsstrategi-for-sverige-fler-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet-prop-2016-17-104.pdf>

#SvensktKött

På svensktkött.se hittar du massor av nyheter, kunskap och inspiration om kött detaljer, styckning, tillagning och recept. Här möter du även några av alla svenska bönder som berättar om sitt arbete. Du kan också beställa och ladda ner material.

**Läs mer på svensktkott.se. Följ oss i sociala medier #SvensktKött
Svenskt Kött, 105 33 Stockholm. 08-787 55 10. info@svensktkott.se**

Innehåll

Förord	1
1. Sammanfattning	4
2. Metod.....	5
3. Bakgrund: vikten av att ställa krav.....	6
Ursprung	6
Slakt	6
Ekologiskt.....	6
Antibiotikaanvändning.....	7
Djurvälfärdsprogram	7
Specifika krav beroende på djurslag.....	8
Lösgående grisar	8
Möjligheten att ställa krav på specifik märkning	8
Uppföljning	9
4. Resultat.....	10
Ursprungsmärkning.....	10
Transport och slaktmetoder	11
Ekologiskt kött.....	12
Specifika märkningar	13
Antibiotikaanvändning.....	14
Krav på djurvälfrdsprogram.....	15
Krav gällande nötkött	16
Naturbeteskött.....	17
Krav gällande griskött	18
Krav gällande lammkött	20
Uppföljning av krav	21
5. Analys.....	22
Låg överensstämmelse med förra årets prioriteringar	22
Hårdare krav på gris	24
Bilaga.....	27

1. Sammanfattning

Undersökningen som ligger till grund för den här rapporten visar att det vanligaste kravet, som 97 procent av Sveriges kommuner ställer, är krav på en restriktiv antibiotikaanvändning. Det är nästan lika vanligt som förbud mot svanskupering vid upphandling av gris (91 procent) och krav på ursprungsmärkning (91 procent för sammansatta produkter och 93 procent för icke sammansatta produkter).

Enkäten visar även att det är avsevärt vanligare att ställa djurskyddskrav för griskött än för nöt- och lammkött. Det kan ha sin förklaring i det mediala intresset och den allmänna opinionen kring just griskött. I diskussioner om svenskt djurskydd har just grisuppfödning ofta fått symbolisera de höga svenska djurskyddskraven, vilket förmodas ha lett till en högre kunskapsnivå vad gäller grisuppfödning jämfört med uppfödning av nöt- och lamm.

Många kommuner uppger också att de upphandlar ekologiskt/EU-ekologiskt kött. Det ligger ofta i linje med politiska ambitioner och den allmänna trenden, men det skiljer sig en del från förra årets prioriteringar. Enbart 34 procent av upphandlarna sade sig förra året prioritera ekologiskt kött. Samtidigt vet bara hälften av respondenterna hur stor andel EU-ekologiskt/ekologiskt som kommunen upphandlar. Dessa siffror skulle kunna tyda på att ekologiskt kött är politiskt prioriterat, men inte prioriterat av ansvariga tjänstemän. En undersökning av Ekomatscentrum visar dock att 8 av 10 kommuner har mål för hur stor andel av maten som ska vara ekologisk, och den nationella livsmedelsstrategin sätter målet att 60 procent av den offentliga livsmedelskonsumtionen utgörs av ekologiska produkter år 2030.

I förra årets enkät prioriterade de upphandlingsansvariga i kommunerna djuromsorg högre än ekologiskt. Därför är det förvånande att endast 35 procent av kommunerna anger att de ställer krav på djurväl-färdsprogram – här finns stora möjligheter till förbättring. Andra resultat av enkäten är:

- ❖ Restriktiv antibiotikaanvändning och förbud mot svanskupering är de två vanligaste kraven som kommunerna ställer.
- ❖ Det ställs hårdare krav på griskött än på nöt- respektive lammkött. Endast 47 respektive 35 procent av kommunerna kräver att nöt- respektive lammköttet ska komma från djur som inte exempelvis kastreras med gummiring, medan hela 91 procent av kommunerna ställer krav på att grisköttet ska komma från uppfödning där det råder förbud mot svanskupering.
- ❖ Motsvarande skillnad finns vad gäller krav på driftsform – sju av tio kommuner kräver att grisköttet kommer från lösgående grisar medan bara knappt fyra av tio kommuner kräver att lammköttet kommer från djur med tillgång till bete under en sammanhängande period.
- ❖ Många kommuner upphandlar ekologiskt kött. Undersökningen visar att 78 procent upphandlar EU-ekologiskt och 69 procent upphandlar ekologiskt (EU-ekologiskt plus ytterligare krav). Samtidigt vet bara hälften av respondenterna hur stor andel av de livsmedel som kommunen upphandlar som är EU-ekologiskt/ekologiskt.
- ❖ Det är mycket vanligt att kommunerna ställer krav på slaktmetoder. Nära 80 procent ställer krav på både transporttid till slakteri och att det ska ske bedövning innan slakt.

2. Metod

Den här rapporten baseras på en enkät riktad till inköpare/upphandlare med ansvar för livsmedel i landets 290 kommuner. Totalt har svar inkommit från 192 kommuner av 290, vilket ger en svarsfrekvens på 66 procent.⁶

Enkäten har skickats till ansvarig för upphandling av livsmedel i alla kommuner. Frågorna i enkäten bygger på Upphandlingsmyndighetens kriteriebibliotek för upphandlingar. Där finns tre nivåer av kriterier – bas, avancerat och spjutspets. Majoriteten av de krav som finns i kriteriebiblioteket uppfyller basnivån, vilket innebär att de fokuserar på att minska merparten av det specifika produktområdets miljö/hållbarhetspåverkan. Krav på avancerad nivå går längre och innebär en större insats i att följa upp och granska verifikationer. På spjutspetsnivå efterfrågas det bästa tillgängliga alternativet på marknaden vad gäller miljö- och andra hållbarhetsaspekter.⁷

Kriterierna består av färdigformulerade krav med tillhörande motiv och förslag på verifikat och är framtagna inom de flesta vanligt förekommande upphandlingsområdena. Kriterierna ska vara drivande, vilket innebär att de är mer långtgående än lagstiftningen.⁸

⁶ Vissa kommuner har gått ihop för att genomföra gemensamma upphandlingar, vilket påverkar antalet respondenter då vissa av dem svarar för flera kommuner.

⁷ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/om-kriterierna/kravnivaer/>

⁸ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/om-kriterierna/>

3. Bakgrund: vikten av att ställa krav

Ursprung

Det är inte tillåtet enligt EU:s upphandlingsdirektiv att ställa krav på ursprungsland för det livsmedel som upphandlas. Däremot går det att ställa krav på information om ursprung, och därmed även få information om vilken miljö- och djurskyddslagstiftning som har gällt vid produktionen. I förra årets enkät till Sveriges kommuner⁹ samt i en YouGov-undersökning¹⁰ framkommer att det finns ett stort uttalat intresse för ursprungsfrågor hos både den offentliga beställaren och slutkonsumenten. Intresset för ursprungsland är anledningen till att Upphandlingsmyndigheten menar att dessa krav är viktiga att tillgodose.¹¹

Andelen svenskt kött fortsätter att öka i den offentliga upphandlingen. Under åren 2013–2017 har andelen (i volym) svenskt oberett kött ökat från 44,8 procent till 58,5 procent, och andelen svenskt kött i köttprodukter har ökat från 38,8 till 50,5 procent i den offentliga upphandlingen. Detta kan jämföras med den totala andelen svenska produkter (fågel oberett, fågelprodukter, kött oberett, köttprodukter, mejerivaror och ost) där andelen har ökat från 80 procent år 2013 till 83 procent år 2017.

Andelen svenskt kött ökar alltså i högre takt än svenska livsmedel rent generellt, men andelen är fortsatt låg.

Slakt

I enkäten undersöker vi både transporttid till slakt och genomförande av slakt. Forskning visar att det föreligger allvarliga risker för djurens hälsa vid transporter om djurens hälsa inte beaktas och att långvariga transporter har en negativ påverkan på djurhälsa och djurskydd. Det råder även ett samband mellan djurskydd, djurhälsa och produktsäkerhet. Forskningsresultat visar att transporter över 6–8 timmar innebär att såväl belastningen på djuren som risken att djuren ska fara illa ökar. EU har identifierat åtta timmar som en gräns mellan "transport" och en "lång transport" vilken har striktare regler.¹² I Sverige har vi en lagstadgad maxgräns på åtta timmar, men om det krävs längre tid för att nå fram till närmaste slakteri får djuren i enstaka fall transporteras i högst 11 timmar.

Bra djurskydd vid tidpunkten för slakt minskar djurens smärta, och bedövning innebär att djuren kan undvika att känna smärta vid slakt.¹³ Obedövad slakt är förbjudet inom hela EU men det finns ett religiöst undantag i EU, vid exempelvis kosherslakt, där bedövning inte är tillåtet vid avblodning. Undantaget finns inte i Sverige, vilket innebär att även religiös slakt måste vara bedövad.¹⁴ Det har förekommit diskussioner om att det sker fler obedövade slakter inom EU än vad det finns behov av, eftersom obedövade slaktmetoder är billigare.¹⁵

Ekologiskt

Det finns två typer av ekologiska livsmedel i Sverige. För det första finns det EU-ekologiskt, där produktionen ska ske enligt förordning (EG) 834/2007. För det andra finns det vad vi i denna rapport kallar "ekologiskt", som innebär EU-ekologiskt samt ytterligare krav därutöver.

EU:s regler för ekologisk produktion innebär att krav ställs på djuromsorg, att foder ska vara utan GMO- inblandning samt att foder ska vara odlat utan kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel. Ett mål som poängteras i det ekologiska regelverket är att ekologisk animalieproduktion ska respektera varje djurarts beteendebestånd. För nötkreatur som hålls ekologiskt ska allt foder vara ekologiskt

⁹ <http://www.mynewsdesk.com/se/svenskttott/documents/kartlaeggning-av-sveriges-kommuners-upphandling-av-koett-1-67439>

¹⁰ YouGov-undersökning Attityder Kött februari 2016

¹¹ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/livsmedel/kott/>

¹² <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/livsmedel/kott/>

¹³ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/livsmedel/kott/>

¹⁴ <http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/djur/djurskydd/slaktochannanavlivning/slakt/religi-osslakt.4.37cbf7b711fa9dda7a18000220.html>

¹⁵ <https://www.svt.se/nyheter/inrikes/vanligt-med-slakt-utan-bedovning>

producerat, och endast de godkända foderråvaror och fodertillsatser som finns uppräknade i den ekologiska förordningen får användas. Djur som hålls ekologiskt ska ha möjlighet till regelbunden motion och vid behov tillgång till utevistelse och bete. Syftet med detta är bland annat att stimulera deras naturliga försvar mot sjukdomar. Som grundregel gäller därför att ekologiska nötkreatur ska ha permanent tillgång till utevistelse under vegetationsperioden.¹⁶

Det finns därutöver märkningar, exempelvis KRAV, som har egna krav på uppfödning/djuromsorg för att köttet ska få lov att klassificeras som ekologiskt, utöver EU-förordningen baskrav. Detta har vi valt att klassificera som "ekologiskt" i denna rapport.

Med ekologiskt nötkött menas att djuret i under betesperioden ska kunna vistas ute större delen av dygnet och ha fri tillgång till bete. Vid slakt får djuren inte drivas med elektrisk pådrivare i något led i kedjan, från pålastning till avlivning.

Med ekologiskt lammkött menas att djuret under betesperioden ska kunna vistas ute större delen av dygnet och ha fri tillgång till bete, samt att lamning ska ske avskilt från andra djur och att lammen ska dia i minst tre dygn.

Med ekologiskt griskött menas att djuret ska kunna beta och böka på betes- eller skogsmark under större delen av dygnet under sommarhalvåret. Under den varma årstiden ska grisar ha tillgång till gyttejbad eller annan vattensvalka.

Antibiotikaanvändning

Antibiotikaresistens är ett stort och växande folkhälsoproblem och har ett nära samband med överanvändning av antibiotika. EU-direktiv fastställer att antibiotika inte ska användas om det inte är veterinärmedicinskt motiverat. Ändå råder stora skillnader i antibiotikaanvändning vid animalieproduktion mellan olika EU-länder.¹⁷ Antibiotikaanvändning i tillväxtfrämjande syfte är förbjudet i Sverige sedan 1986 och inom EU sedan 2006.¹⁸ Upphandlingsmyndighetens kriteriebibliotek säger att "*Antibiotika ska inte användas i tillväxtfrämjande syfte. Antibiotika får endast användas efter ordination av veterinär och när det är veterinärmedicinskt motiverat. Dokumenterade rutiner för antibiotikaanvändning ska finnas på produktionsnivå. Dokumentation ska vara tillgänglig vid förfrågan.*" Det går att diskutera huruvida formuleringen ovan bör förtydligas. All antibiotika som används vid djuruppfödning är ordinerad av veterinär, och formuleringen ger ingen indikation på hur mycket antibiotika som faktiskt används.

Världshälsoorganisationen, WHO, menar att antibiotikaresistens är ett av vår tids största hot mot mänskligheten. Sverige är det land i EU som använder minst antibiotika i djuruppfödningen. Anledningen är att vi har ett högt djurskydd som ger friska djur och därmed ett lägre behov av antibiotika. Två tredjedelar av all antibiotika används inom djurvården, ofta i förebyggande syfte.¹⁹

Djurvälfärdsprogram

Förutom bättre djurvälfärd så innebär friska djur högre produktion eftersom friska djur producerar mer. Genom att aktivt arbeta med ett hälsoredovisningssystem kan riskerna för smittspridning minska och djurvälfärden öka. Genom att ställa krav på djurvälfärdsprogram säkerställer man att kött råvaran kommer från uppfödning där man arbetar med hälsoparametrar för djurvälfärd. Ett djurvälfärdsprogram innebär även att det finns krav på hälsoredovisningssystem som omfattar totalt antal veterinärbehandlingar, användning av antibiotika eller andra läkemedel, redovisning av klövhälsa etc.

¹⁶ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/livsmedel/kott/>

¹⁷ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/livsmedel/kott/>

¹⁸ http://www.sva.se/globalassets/redesign2011/pdf/om_sva/publikationer/antibiotika-och-djur-i-eu-2015.pdf

¹⁹ <http://hallbarmat.se/hallbar-mat/antibiotika/>

Specifika krav beroende på djurslag

Varje djurslag har sina behov, vilket gör att djurskyddslagstiftningen skiljer sig åt. Det är inte ovanligt att de svenska bestämmelserna går längre än EU:s djurskyddsdirektiv. För nötkreatur har Upphandlingsmyndigheten fokuserat på bl.a. krav på att kirurgisk kastrering, avhorning och bränning av hornanlag ska ske under bedövning samt att avhorning med kemisk pasta och kastrering med gummiring är förbjudet. Kraven ställs eftersom kastrering med gummiring kan ge skador och långvarig smärta för djuret.²⁰ För griskött föreslås krav på förbud mot svanskupering och att djuren ska ha haft tillgång till tuggbart material som exempelvis halm eller strö. Förbud mot svanskupering innebär att djurets svans under inga omständigheter har avlägsnats i förebyggande syfte. Anledningen till att svanskupering förekommer i vissa länder är att stress, på grund av exempelvis understimulans, kan leda till svansbitning. I Sverige har det sedan länge varit förbjudet med svanskupering och man arbetar förebyggande för god djurhälsa, genom exempelvis stimulans med strö/halm och tillräckligt rörelseutrymme, för att undvika problem med bl.a. svansbitning.²¹

Lösgående grisar

EU:s svindirektiv innebär att suggor får fixeras till viss del i samband med inseminering, vilket normalt innebär fem veckor. Sveriges djurskyddsbestämmelser går längre, här är det endast tillåtet att begränsa suggans rörelsefrihet tillfälligt om den uppvisar aggressivt beteende gentemot kulingarna.

I Upphandlingsmyndighetens olika förslag till krav finns tre olika driftsformer för gris (1) *lösgående grisar*, (2) *delvis lösgående grisar* och (3) *delvis lösgående grisar med begränsad rörelsefrihet*. Svensk grisproduktion innebär att vi har *lösgående grisar* eftersom all fixering är förbjuden²² (förutom vid aggressivt beteende). Lösgående grisar har större möjlighet till naturligt beteende än grisar med starkt begränsad rörelsefrihet.²³ *Delvis lösgående grisar* innebär att suggorna är fixerade i sju dagar innan grisning och innebär en prestanda likvärdig med dansk EU-produktion.²⁴ *Delvis lösgående grisar med begränsad rörelsefrihet* innebär att suggorna är lösgående från fyra veckor efter löpning och fram till sju dagar innan grisning och därefter är begränsad rörelsefrihet för suggan accepterat. Detta motsvarar prestanda enligt nationell lagstiftning i t.ex. Tyskland och Polen.²⁵

Möjligheten att ställa krav på specifik märkning

Lagen om offentlig upphandling (LOU) innebär att man under vissa förutsättningar får hänvisa till en särskild märkning som bevis för att upphandlingsföremålet har de egenskaper som krävs. Det kan handla om miljömärkning eller om social märkning. Dock måste det finnas ett öppet och transparent förfarande hos märkningsorganisationen. Märkeskraven måste vara objektivt kontrollerbara, och därmed sakliga, opartiska och icke-diskriminerande. Kriterierna för märkningen måste vara öppet tillgängliga och inte kräva medlemskap, anslutning till branschförbund eller liknande.²⁶

Det pågår diskussioner mellan myndigheter och branschen om huruvida märkningen *Kött från Sverige* skulle kunna krävas i framtida upphandlingar, inom ramen för de nya reglerna i LOU. Märkningen *Kött från Sverige* innebär att man ställer krav på att djuret är fött, uppfött och slaktat i Sverige, att all förädling samt packning har gjorts i Sverige, att kött-, ägg-, fisk-, skaldjurs-, fågel- och mjölkkråvaran alltid är 100 procent svensk, även som ingrediens i sammansatta produkter som korv eller leverpastej. I sammansatta produkter ska totalt minst 75 procent av ingredienserna vara svenska.²⁷

²⁰ https://stud.epsilon.slu.se/8567/7/claesson_et_al_151020.pdf

²¹ <http://www.sverigesgrisforetagare.se/attachments/94/270.pdf>

²² <https://www2.jordbruksverket.se/download/18.240d513b1546b53868e45ba4/1462117629899/ovr388.pdf>

²³ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/livsmedel/kott/griskott/losgaende-grisar/>

²⁴ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/livsmedel/kott/griskott/delvis-losgaende-grisar/>

²⁵ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/livsmedel/kott/griskott/delvis-losgaende-grisar-och-begransad-rorelsefrihet/>

²⁶ <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/hallbarhet/stall-hallbarhetskrav/Anvandning-av-markning/>

²⁷ <https://fransverige.se/konsument/vad-ar-fran-sverige/market-kott-fran-sverige/>

Uppföljning

Uppföljning görs för att säkerställa att de krav man ställer i upphandlingen också följs vid leverans. Det är därmed ett viktigt verktyg för att trygga att kraven uppfylls och att kommunen får de livsmedel som begärts. Vill en upphandlande myndighet ställa extra höga krav bör resurser avsättas till uppföljning, eftersom det innebär mer arbete för personalen.²⁸ Det har rapporterats om osäkerhet kring hur de krav som ställs ska verifieras och kontrolleras i praktiken, speciellt vad gäller livsmedel. Många beställare menar att det är svårt att få tillgång till den information de har begärt från sina producenter. Det har även lyfts att det saknas en samsyn kring vilken typ av bevismedel och verifikat som egentligen bör användas och hur de ska presenteras. Därför har det tidigare initierats ett uppföljningsprojekt inom ramen för satsningen *Matlandet Sverige*.²⁹

Kost & Näring, en branschförening för Sveriges kostchefer inom fackförbundet Ledarna, har sedan 2013 lyft frågan om uppföljning och förmåga att leverera det som beställts, i ett samarbete med grossister och producenter. När samarbetet initierades ansåg många kostchefer/kostansvarig att överensstämmelsen inte var tillfredsställande, bland annat på grund av att leveranserna inte följdes upp i köken eller att varan var slut hos producent eller leverantör. Kost & Näring har därför gjort en branschöverenskommelse där man bl.a. har enats om att begränsa mängden dokumentation vid upphandlingar och om en definition av vad som är "utgående vara" och "ersättningsvara".³⁰ Kost & Näring har även tagit fram ett upphandlingsverktyg med tips och råd, som hjälp för kostcheferna när en förfrågan för livsmedelsupphandling ska göras.³¹ Uppföljning kräver ett gott samarbete mellan kostchefer och upphandlare eftersom det oftast är kostcheferna som ser vad som levereras till köken.

²⁸ http://www.konkurrensverket.se/globalassets/publikationer/rapporter/rapport_2015-1.pdf

²⁹ https://www.upphandlingsmyndigheten.se/globalassets/upphandling/msr_rapport_verifiering-och-uppfoljning-inom-livsmedelsomradet_kkv.pdf

³⁰ http://www.kostochnaring.se/wp-content/uploads/2018/04/Branschoverenskommelse_8_s_webb_mars2018_FINAL.pdf

³¹ <http://www.kostochnaring.se/upphandlingsverktyg>

4. Resultat

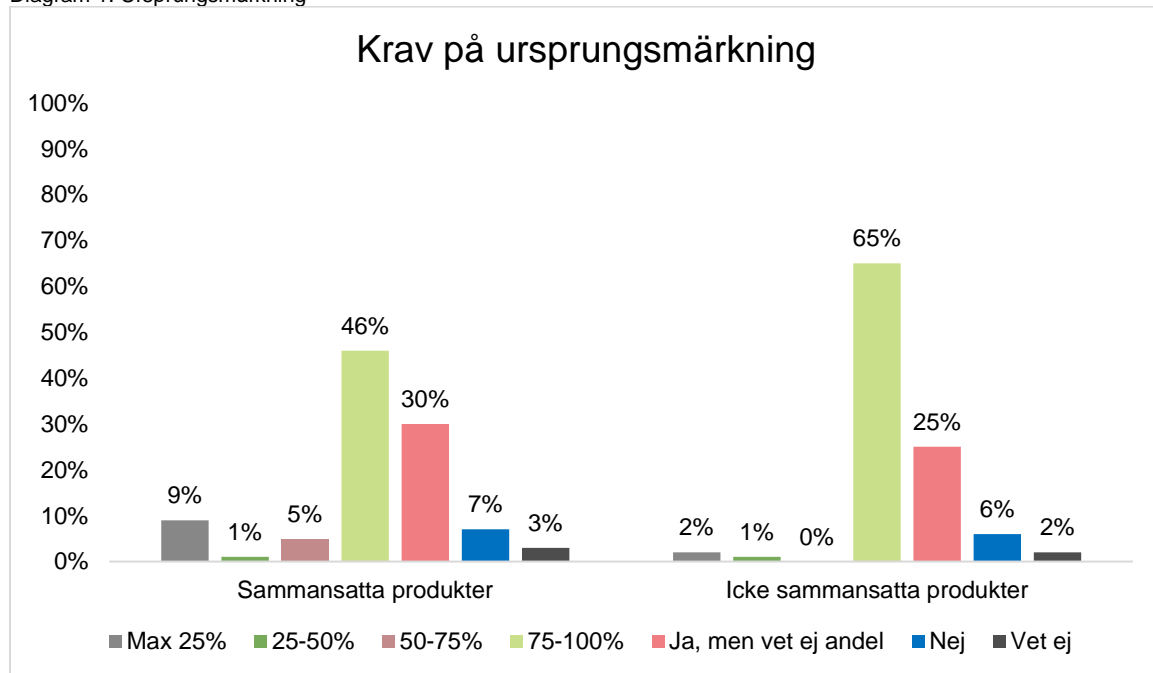
I detta avsnitt redovisas resultatet fråga för fråga, av den undersökning som genomförts för denna rapport.

Ursprungsmärkning

Vid upphandling av kött finns det sammansatta köttprodukter, som exempelvis korv och skinka, och icke-sammansatta köttprodukter som exempelvis hela köttbitar.

- **Fråga 1.A** När ni upphandlar sammansatta köttprodukter, begär ni att det ska finnas information om i vilket land djuret är fött, uppfött, slaktat och förädlat? Om ja, ange andel
- **Fråga 1.B** När ni upphandlar icke-sammansatta köttprodukter, begär ni att det ska finnas information om i vilket land djuret är fött, uppfött, slaktat och förädlat? Om ja, ange andel

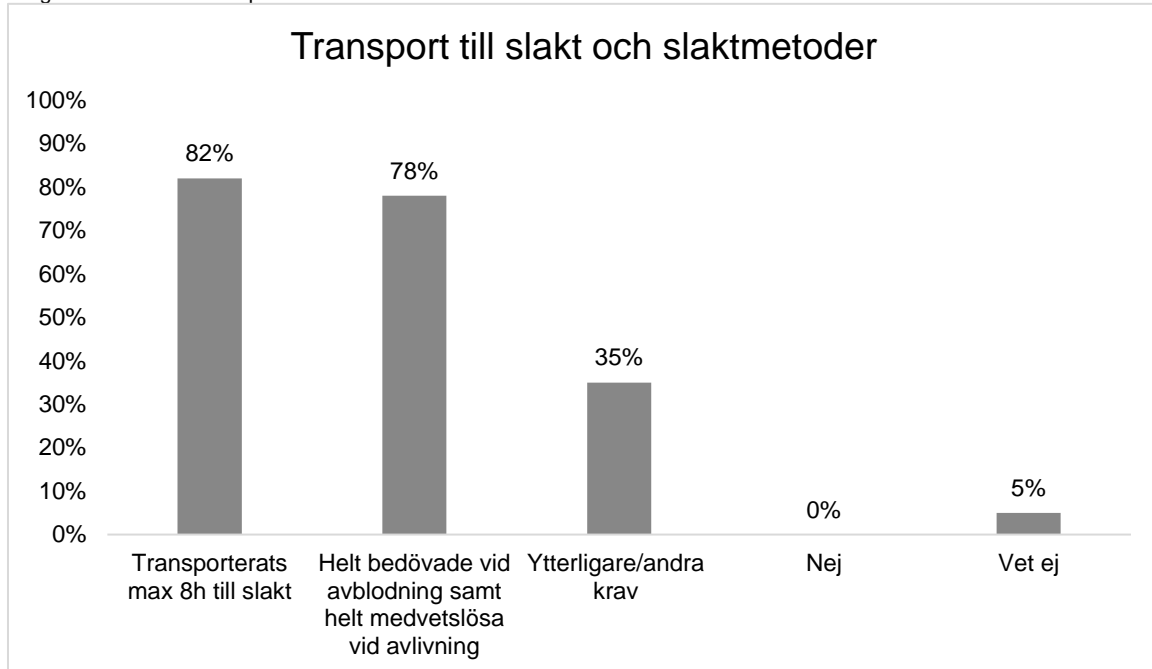
Diagram 1. Ursprungsmärkning

Transport och slaktmetoder

- **Fråga 2 (flervalssvar).** Vid upphandling av köttprodukter, ställer ni krav gällande transport till slakt samt krav på slaktmetoder?

Diagram 2. Krav vid transport och slakt

Ekologiskt kött

- **Fråga 3A. Upphandlar ni EU-ekologiskt kött? Om ja, ange andel**

Med EU-ekologiskt menas att varan uppfyller kriterier enligt Förordning (EG) 834/2007 av den 28 juni 2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter. Denna förordning innebär bland annat att det ställs krav på djuromsorg, att foder ska vara utan GMO-inblandning och odlat utan kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel. En princip är också att ekologiska djur ska ha möjlighet till regelbunden motion och vid behov tillgång till utevistelse och bete.

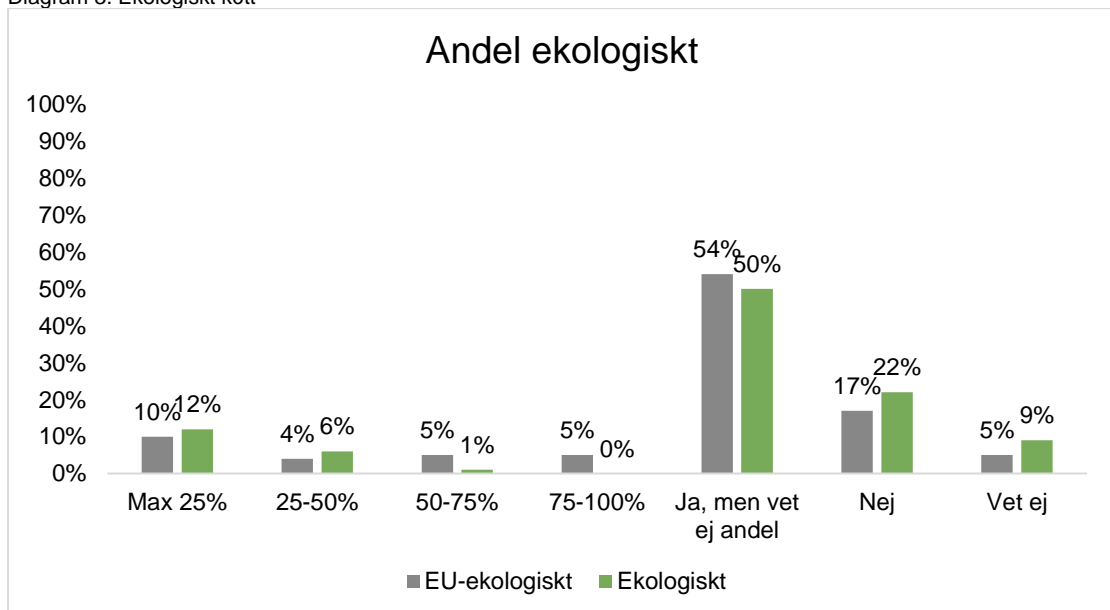
- **Fråga 3B. Upphandlar ni ekologiskt kött (EU-ekologiskt + samt krav därutöver)? Om ja, ange andel**

Ekologiskt nötkött – djuret ska under betesperioden kunna vistas ute större delen av dygnet och ha fri tillgång till bete. Vid slakt innebär det även krav på att djuren inte får drivas med elektrisk pådrivare i något led i kedjan, från pålastning till avlivning.

Ekologiskt griskött – djuret ska kunna beta och böka på betes- eller skogsmark under större delen av dygnet under sommarhalvåret och att under den varma årstiden ha tillgång till gyttebad eller annan vattensvalka.

Ekologiskt lammkött – djuret ska under betesperioden kunna vistas ute större delen av dygnet och ha fri tillgång till bete, samt att lamning ska ske avskilt från andra djur och att lammen ska dia i minst tre dygn.

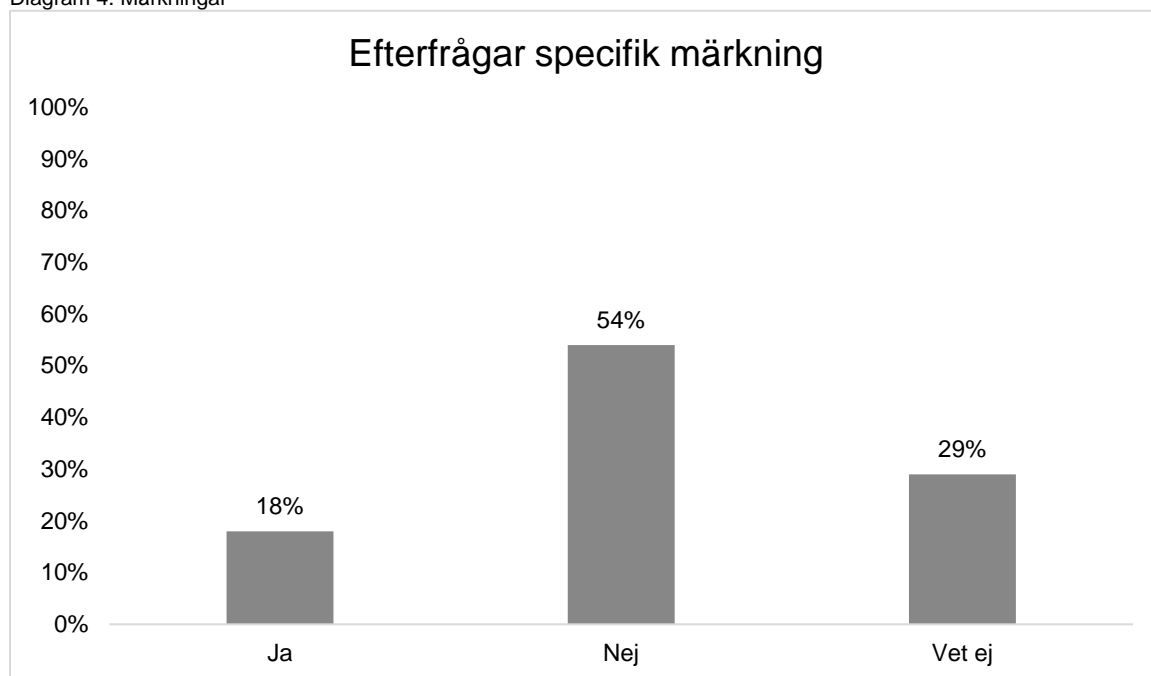
Diagram 3. Ekologiskt kött

Specifika märkningar

- **Fråga 4. I och med den nya lagen om offentlig upphandling är det möjligt att efterfråga specifika märkningar i era upphandlingar. Är detta en möjlighet ni nyttjar?**

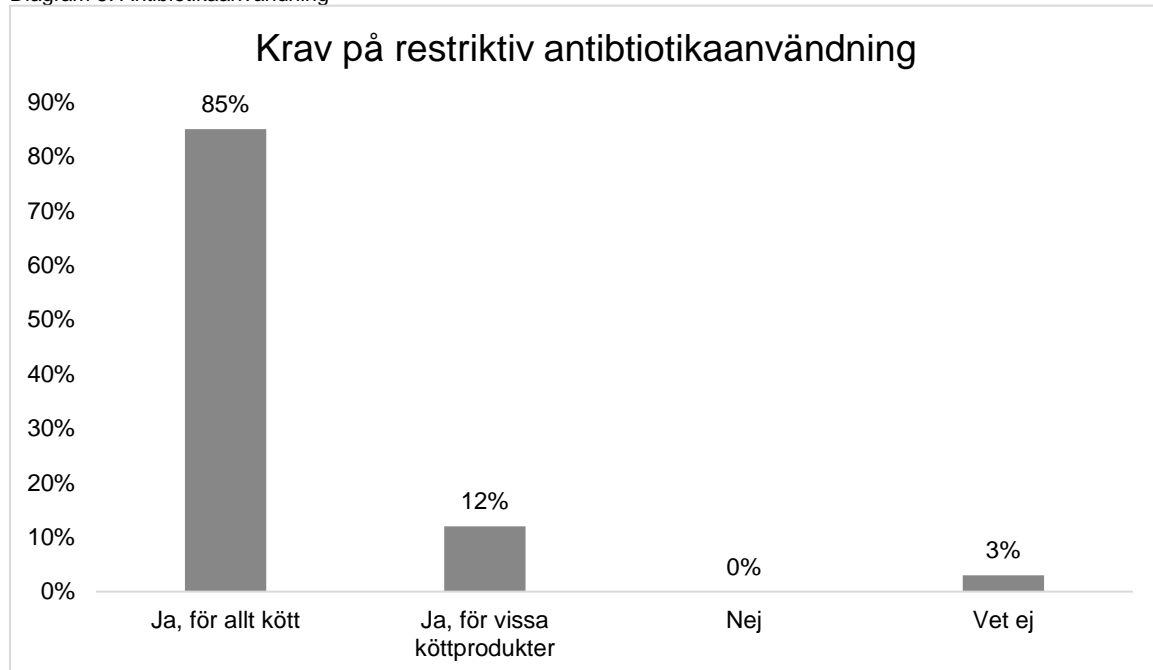
Diagram 4. Märkningar

Antibiotikaanvändning

- **Fråga 5. Ställer ni krav på en restriktiv antibiotikaanvändning när ni upphandlar kött?**
Med restriktiv antibiotikaanvändning menas krav på att:
 - Antibiotikaanvändning inte ska användas i tillväxtfrämjande syfte.
 - Antibiotika endast får användas efter ordination av veterinär och när det är veterinärmedicinskt motiverat.
 - Det finns dokumenterade rutiner för antibiotikaanvändning.
 - Det ska finnas tillgänglig dokumentation gällande antibiotikaanvändning vid förfrågan.

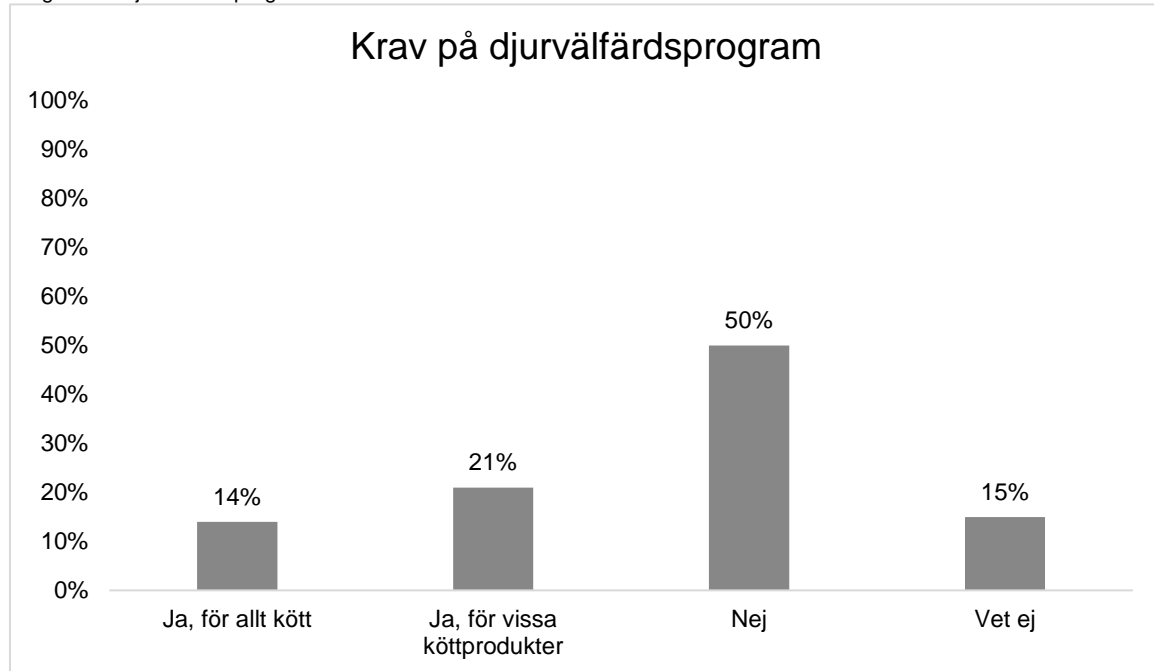
Diagram 5. Antibiotikaanvändning

Krav på djurväl-färdsprogram

- **Fråga 6. Ställer ni krav på att köttet kommer från uppfödning som följer djurväl-färdsprogram? Ett djurväl-färdsprogram kan exempelvis innehålla ett redovisningssystem för antal veterinärbehandlingar, användning av antibiotika och klövproblem.**

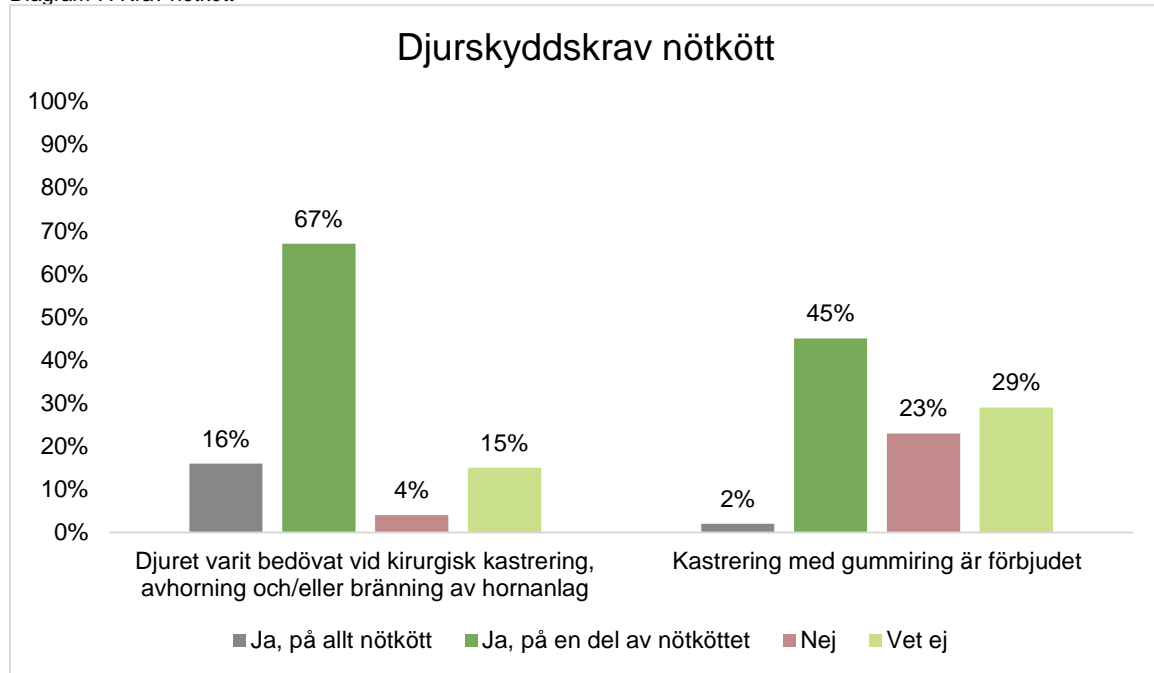
Diagram 6. Djurväl-färdsprogram

Krav gällande nötkött

- **Fråga 7 (flervalssvar). Ställer ni krav på att nötköttet kommer från produktion där:**

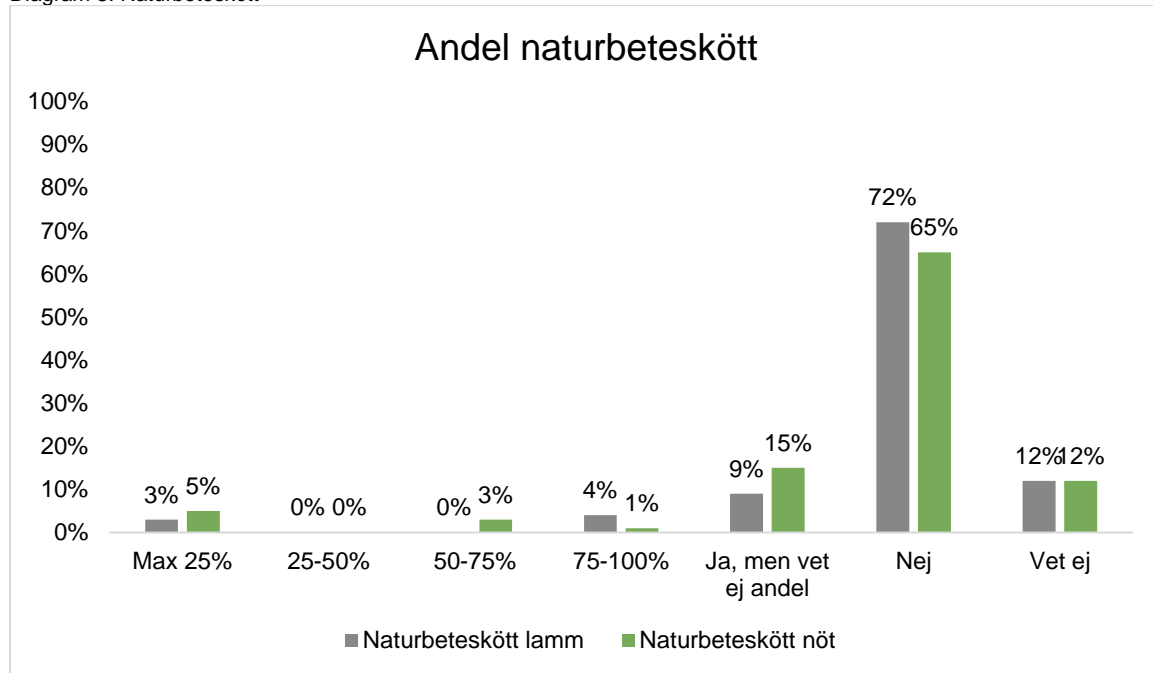
Diagram 7. Krav nötkött

Naturbeteskött

- **Fråga 8. Upphandlar ni naturbeteskött? Om ja, ange andel**

Diagram 8. Naturbeteskött

Krav gällande griskött

- **Fråga 9 (flervalssvar). Upphandlar ni griskött som kommer från:**

Lösgående grisar

Med lösgående grisar menas att slaktsvinen ska vara lösgående under hela uppfödningen samt att suggor och gyltor ska vara lösgående fram till grisning.

Delvis lösgående grisar

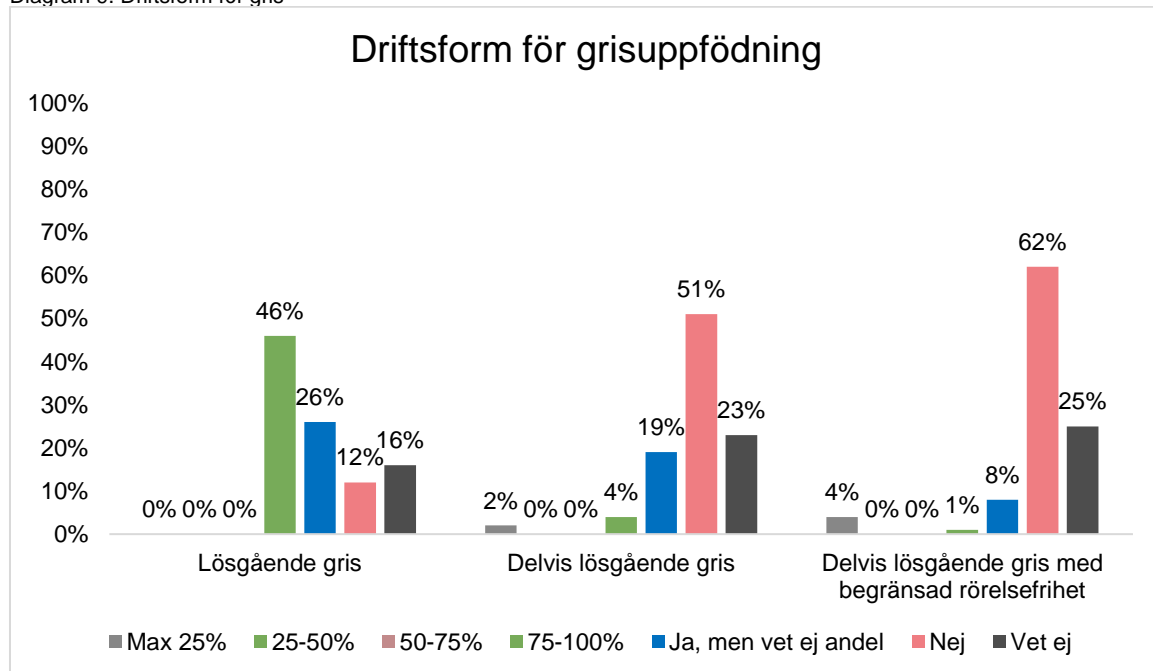
Med delvis lösgående grisar menas att slaktsvinen ska vara lösgående under hela uppfödningen och suggorna ska vara lösgående från avvänjning fram till 7 dagar innan grisning.

Delvis lösgående grisar med begränsad rörelsefrihet

Med delvis lösgående grisar med begränsad rörelsefrihet menas att slaktsvinen ska vara lösgående under hela uppfödningen och suggorna ska ha varit lösgående från 4 veckor efter löpning och fram till 7 dagar innan grisning. Därefter är begränsad rörelsefrihet för suggan accepterat.

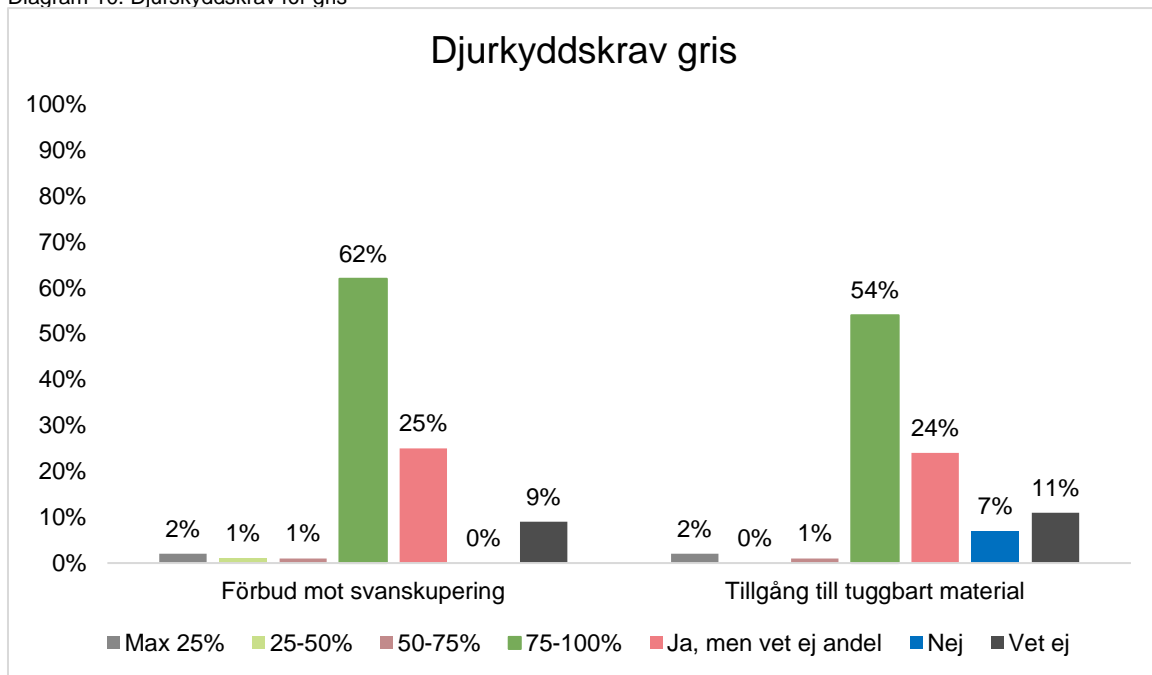
Om ja, ange andel

Diagram 9. Driftsform för gris

- **Fråga 10. Vid upphandling av griskött, ställer ni krav på att djuren ska komma från uppfödning där det råder förbud mot svanskupering? Om ja, ange andel**
(Se diagram 10)
Förbud mot svanskupering innebär att djurets svans under inga omständigheter har avlägsnats i förebyggande syfte, exempelvis för att förhindra svansskador. Det innebär även att grissvansen endast får behandlas av veterinärmedicinska skäl och att ingreppet endast får utföras av veterinär.
- **Fråga 11. Ställer ni krav på att grisköttet kommer från djur som dagligen haft tillgång till tuggbart material som till exempel strö eller halm? Om ja, ange andel**
(Se diagram 10)

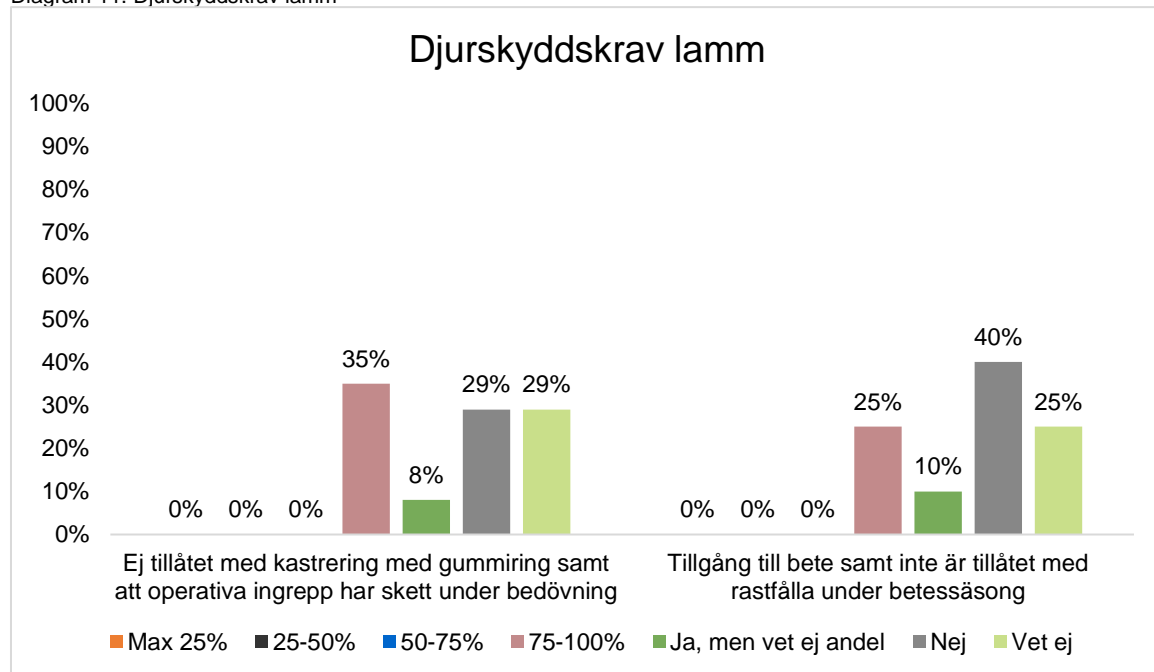
Diagram 10. Djurskyddskrav för gris

Krav gällande lammkött

- **Fråga 12. Ställer ni krav på att lammköttet kommer från djur där det inte är tillåtet med kastrering med gummiring och att kirurgisk kastrering samt andra operativa ingrepp har skett under bedövning? Om ja, ange andel**
(Se diagram 11)
- **Fråga 13. Ställer ni krav på att lammköttet kommer från djur som haft tillgång till bete under en sammanhängande period under en betessäsongs samt att det inte är tillåtet med rastfålla under betessäsongs? Om ja, ange andel**
- (Se diagram 11)

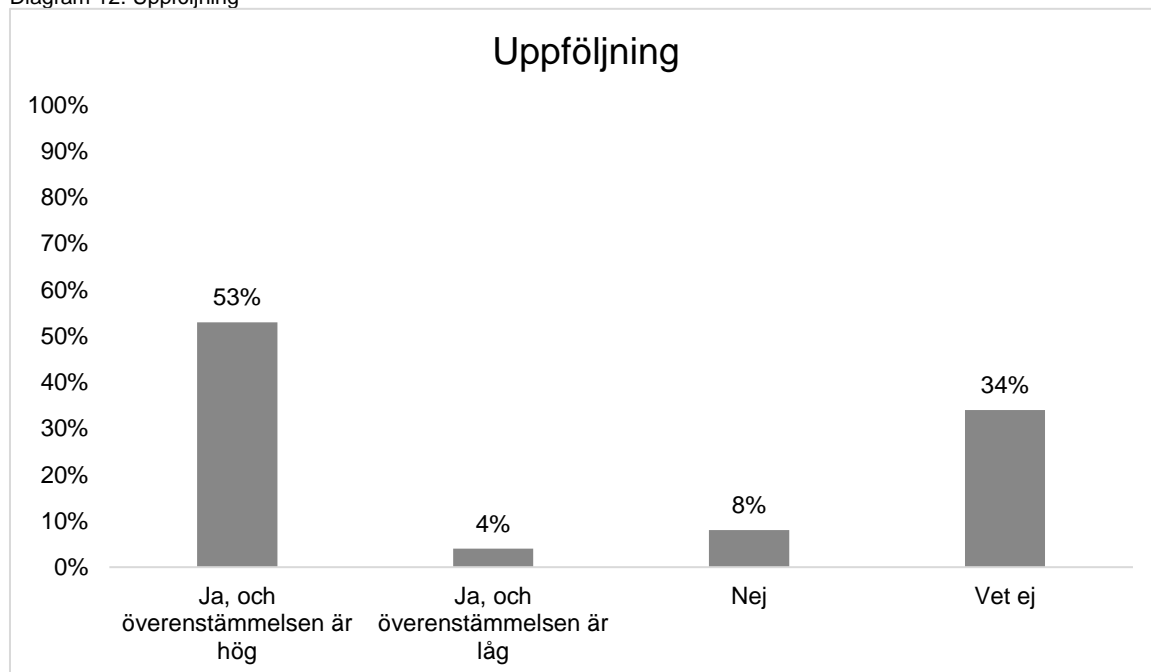
Diagram 11. Djurskydds krav lamm

Uppföljning av krav

- **Fråga 14. Gör ni en uppföljning av er upphandling för att undersöka om det kött som levereras också är det kött som upphandlats?**

Diagram 12. Uppföljning

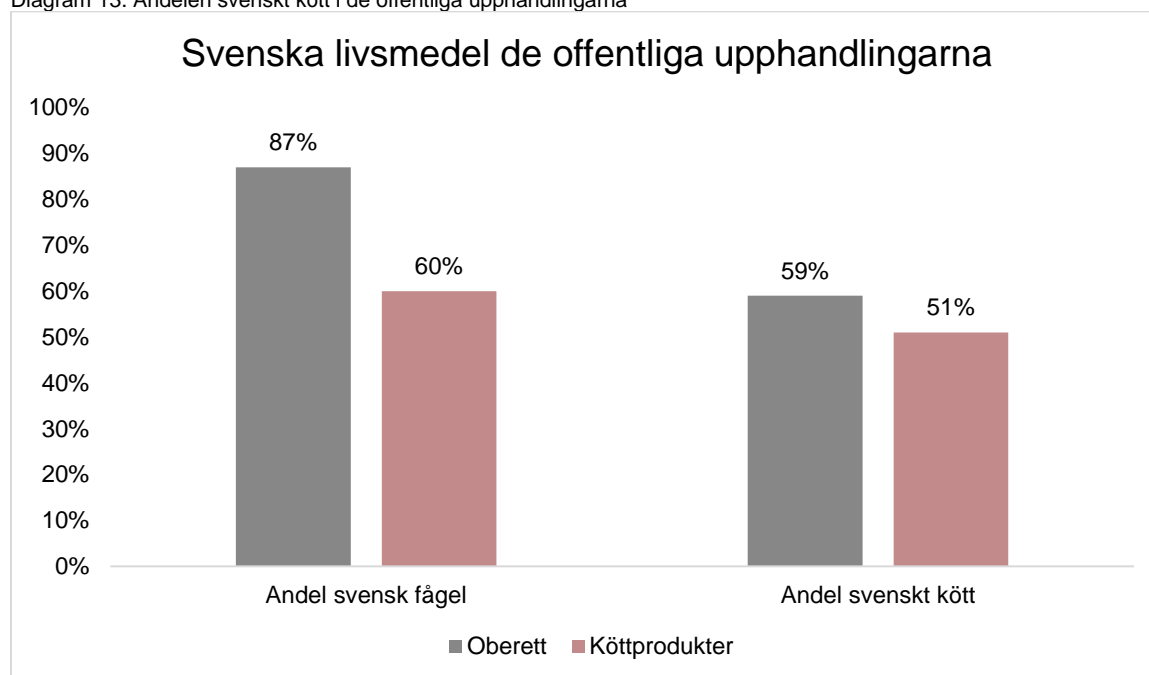

5. Analys

Undersökningen som den här rapporten bygger på visar att det finns en stark medvetenhet kring ursprung, slakt och antibiotika. Dock är det få som ställer krav på djurväl-färdsprogram, och det finns utrymme för förbättringar vad gäller exempelvis djurskydds-krav för nöt och lamm.

I LRF:s Storköksrapport, genomförd av DKAB, framkommer det att kött, jämfört med fågel, i lägre utsträckning är svenskt. 60 procent av fågelprodukterna kommer från svensk fågel, medan andelen svenska köttprodukter är 51 procent (räknat i volym). Oberett kött från fågel är till 87 procent svenskt, att jämföra med annat kött där endast 59 procent är svenskt (med oberett kött menas exempelvis köttfärs och ytterfilé, med köttprodukter menas exempelvis köttbullar och korv).³²

Diagram 13. Andelen svenskt kött i de offentliga upphandlingarna

Det är positivt att andelen svenskt kött är i majoritet. Samtidigt återstår fortfarande en relativt hög andel importerat kött som serveras i den offentliga måltiden.

Låg överensstämmelse med förra årets prioriteringar

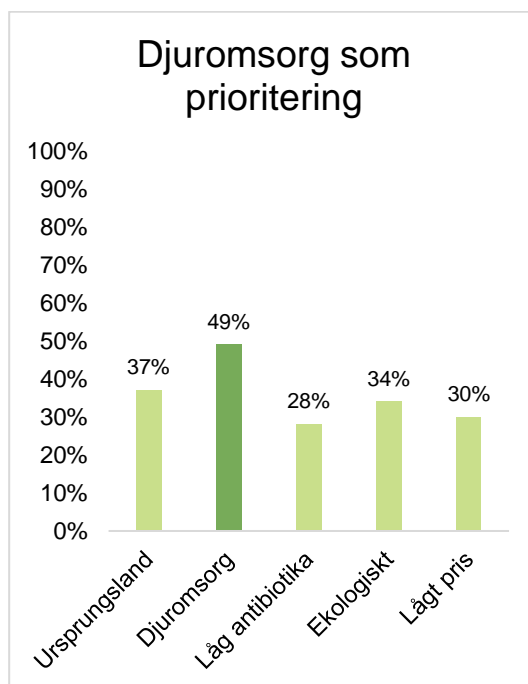
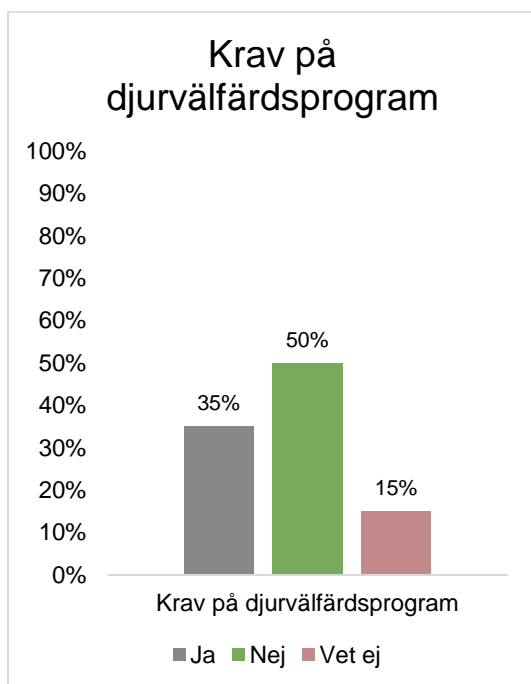
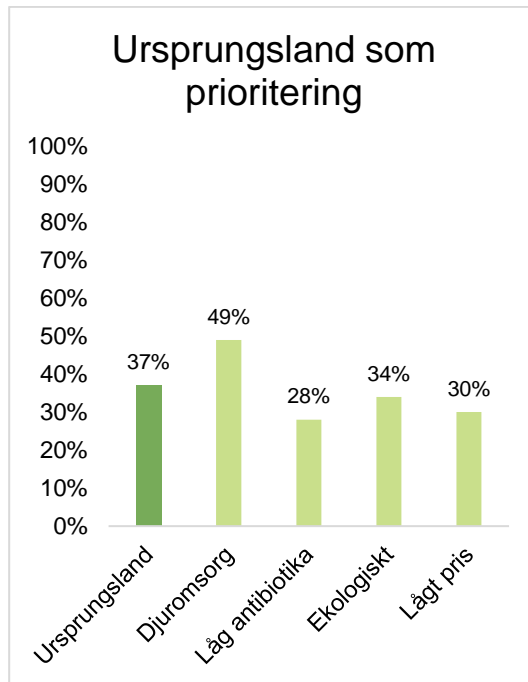
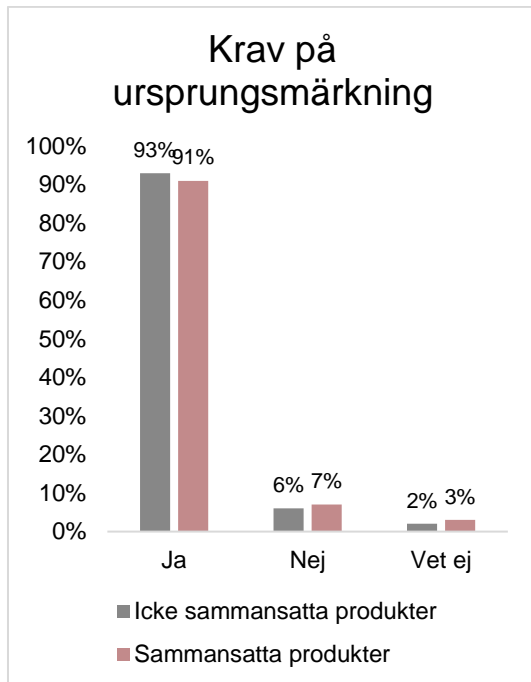
Vid förra årets kartläggning framgick att djurskydd är den högst prioriterade frågan bland offentliga upphandlare. Ändå är det så många som 50 procent som inte ställer krav på djurväl-färdsprogram. Endast 14 procent ställer krav på djurväl-färdsprogram på allt kött.

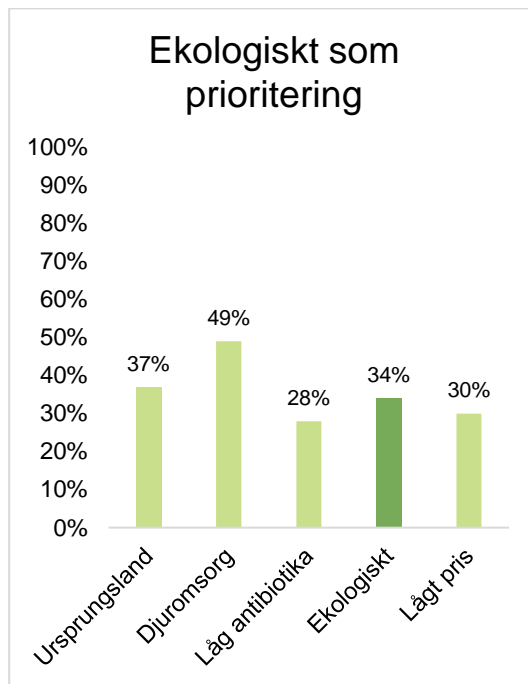
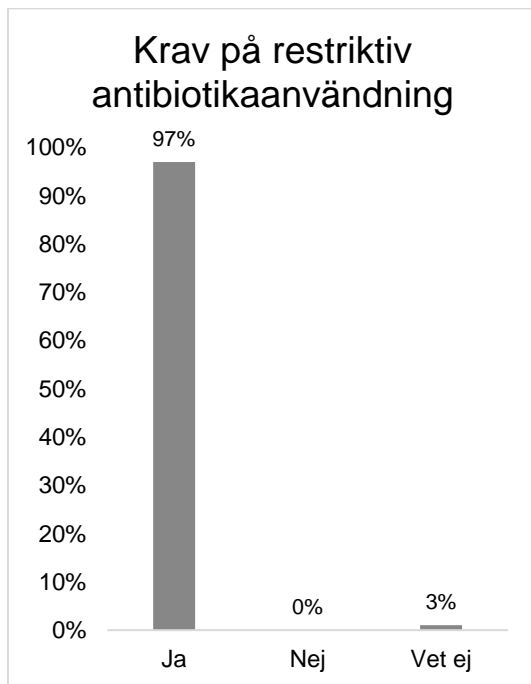
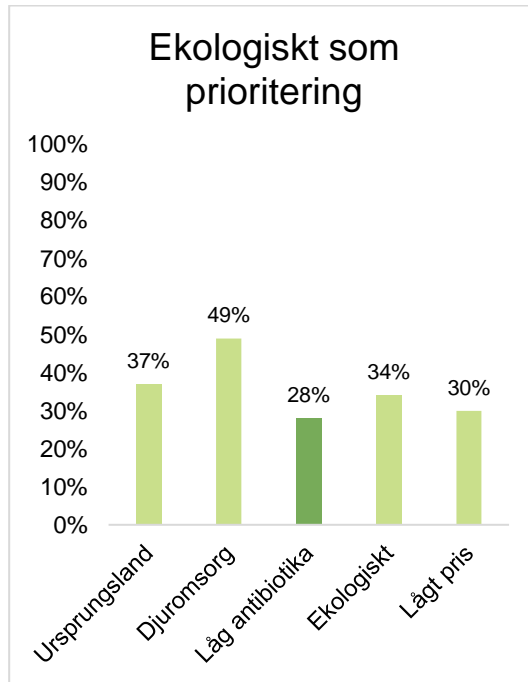
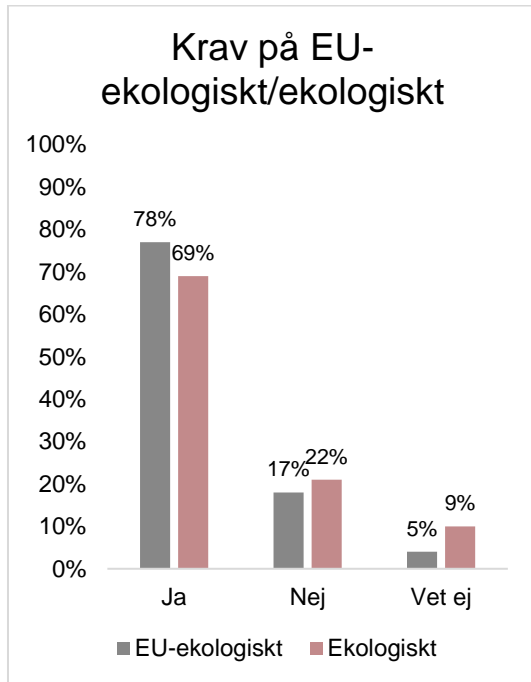
Detta kan jämföras med kravet på låg antibiotikaanvändning, som hamnade på sista plats när kommunerna förra året ombads rangordna vilka frågor de ville prioritera vid upphandling som ändå finns med som krav för 97 procent av alla kommuner.

Detta skulle kunna ha sin förklaring i att debatten kring antibiotikaanvändning har varit medial i flera år, medan diskussioner kring exempelvis djurväl-färdsprogram inte i samma utsträckning har varit föremål för debatt.

Skillnaderna mellan faktiska krav och önskvärda prioriteringar tydliggörs i diagrammen nedan.

³² <https://www.lrf.se/...och.../redovisning-svenska-produktravaror-2013-till-2017.pdf>

Hårdare krav på gris

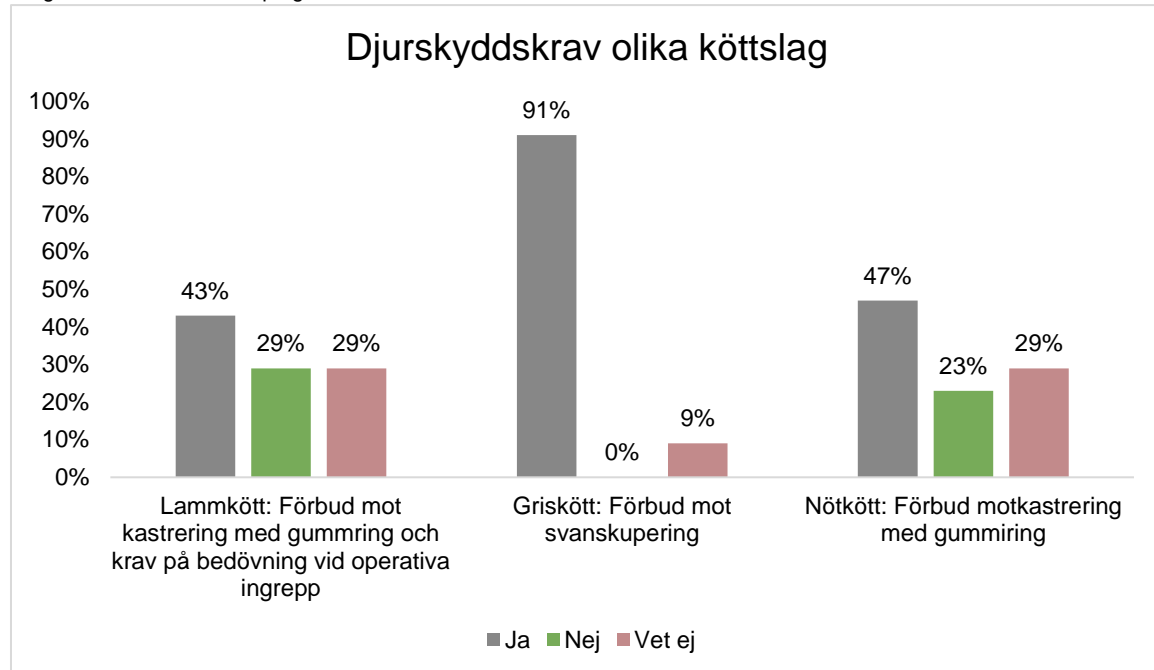
I undersökningen ställdes ett antal frågor om vilka krav som inköparna ställer på kött som kommer från de olika köttslagen gris, lamm och nöt. Det visar sig att kraven varierar ordentligt. Den tydligaste skillnaden är att kommunerna i högre grad ställer krav på griskött än på kött från lamm och nöt. Mer än 70 procent kräver att grisarna ska ha varit antingen lösgående eller delvis lösgående, men endast 35 procent ställer krav på att lammen ska ha tillgång till bete.

Åtta av tio kommuner kräver att grisarna ska ha tillgång till tuggbart material och nio av tio ställer krav på förbud mot svanskupering vid upphandling av griskött. Däremot är det endast fyra av tio som ställer krav på att lammkött ska komma från djuruppfödning där man ej använt gummiring vid kastrering och

där operativa ingrepp skett under bedövning. För nötkött är det drygt fyra av tio kommuner som har ställt krav på förbud mot användning av gummiring vid kastrering.

Några av dessa krav illustreras i diagrammet nedan.

Diagram 13. Hårdare krav på gris

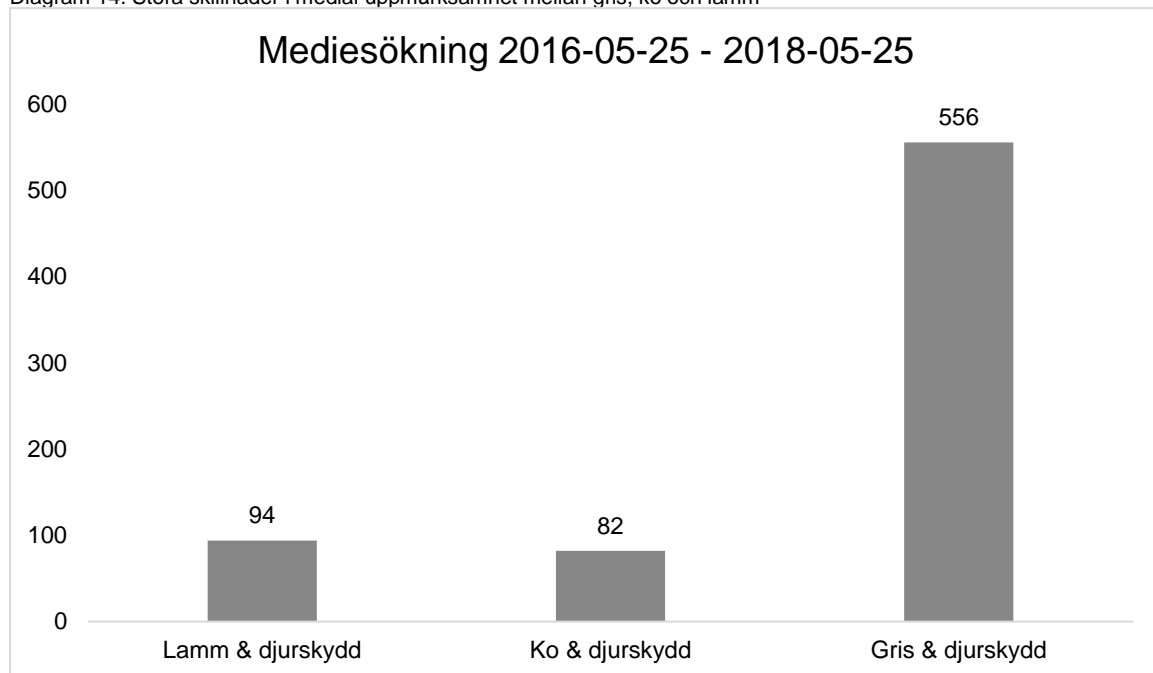

Skillnaden mellan krav vid olika köttslag kan ha flera orsaker, men en faktor som ligger nära till hands är den mediala uppståndelse som har varit kring grisars levnadsvillkor och specifikt kring svanskupering (exempelvis i valkampanjen inför EU-valet 2014 då flera kandidater fotograferades med en gris i famnen). Lamm och nötdjur blir däremot sällan föremål för politiska debatter.

Upphandlingskraven tycks styra mot antibiotika, ekologiskt och högt djurskydd för gris – alla frågor som varit politiskt diskuterade. Det går att spekulera i huruvida upphandlingspolicys också fokuserar på dessa frågor. Vad som även är intressant är att många (78 procent för EU-ekologiskt och 69 procent för ekologiskt) uppger att de ställer krav på ekologiskt, samtidigt som förvånansvärt många inte vet hur stor andel. En möjlig förklaring är att ekologisk produktion av livsmedel är politiskt diskuterat och ligger högt upp på den allmänna agendan. Därmed uppstår påtryckningar för ekologisk produktion, men följdkrav som exakt andel saknas.

En enkel mediesökning över antal artiklar om djurskydd och de respektive köttslagen visar hur stora skillnader det varit i uppmärksamhet. Det illustreras i diagrammet nedan.

Diagram 14. Stora skillnader i medial uppmärksamhet mellan gris, ko och lamm

Generellt sett ställer svenska kommuner höga krav på de livsmedel de köper in. 97 procent av alla kommuner ställer krav på hur antibiotika ska användas, och faktum är att inte en enda kommun svarar att de inte ställer sådana krav. Enkäten visar även att sju av tio kommuner ställer krav på ekologiskt eller EU-ekologiskt kött. Å andra sidan är det bara ungefär en fjärdedel av kommunerna som ställer krav på djurväl-färdsprogram och en tredjedel vet inte hur överensstäm-melsen ser ut mellan upphandlingskrav och leverans. Det finns därmed utrymme för förbättring vad gäller exempelvis konkret kravstäl-lan kopplat till djurskyddskrav. Det skulle kräva politisk prioritering, eftersom hållbart producerat kött generellt är dyrare och kostnaden för den offentliga måltiden skulle därmed öka. Förra årets undersökning visade att nära 60 procent av kommunerna önskade ställa mer långtgående krav än vad de gör idag. Då var det framför allt krav kring ursprungsland och närproducerat som efterfrågades. Då dessa krav inte är förenliga med LOU och gällande EU-rätt skapas svårigheter. Viljan att ställa mer långtgående krav vad gäller ursprungsland och närproducerat tycks dock härröra från önskemål om höga djurskyddskrav och en lokal förankring av maten. Det finns möjligheter att gynna dessa mervärden inom ramen för LOU och EU-rätt. Det kräver strategisk livsmedelupphandling med tydliga önske-mål, och verktyg för att underlätta för lokala och mindre leverantörer att svara upp mot kommunens efterfrågan. Exempel på sådana verktyg lyfts i förra årets rapport, *Kartläggning av Sveriges kommu-ners upphandling av kött*.

För mer information:

Elisabet Qvarford, vd

elisabet.qvarford@svensktkott.se, 08-787 51 23, 072-714 18 13

Organisationen Svenskt Kött

Svenskt Kött ger kunskap och inspiration om kött och svenska mervärden så att du vet varför du ska välja svenskt gris-, nöt- och lammkött i matbutiken och på restaurangen.

På svensktkott.se hittar du massor av nyheter, kunskap och inspiration om kött detaljer, styckning, tillagning och recept. Här möter du även några av alla svenska bönder som berättar om sitt arbete. Du kan också beställa och ladda ner material.

**Läs mer på svensktkott.se. Följ oss i sociala medier #SvensktKött
Svenskt Kött, 105 33 Stockholm. 08-787 55 10. info@svensktkott.se**

Bilaga

Län	Antal responderande kommuner/totalt antal kommuner i länet
Blekinge	3/5
Dalarna	14/15
Gotland	1/1
Gävleborg	10/10
Halland	6/6
Jämtland	8/8
Jönköping	8/13
Kalmar	12/12
Kronoberg	8/8
Norrbottn	4/14
Skåne	20/33
Stockholm	14/26
Södermanland	7/9
Uppsala	6/8
Värmland	9/16
Västerbotten	5/15
Västernorrland	2/7
Västmanland	4/10
Västra Götaland	41/49
Örebro	6/12
Östergötland	5/13

#SvensktKött

Fråga 1.

- 1.A När ni upphandlar **sammansatta** köttprodukter, begär ni att det ska finnas information om i vilket land djuret är fött, uppfött, slaktat och förädlad? Om ja, ange andel

Vid upphandling av kött finns det sammansatta köttprodukter, som exempelvis korv och skinka, och icke-sammansatta köttprodukter som exempelvis hela köttbitar.

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge				2	1		
Dalarna	5			8	1		
Gotland				1			
Gävleborg				1	9		
Halland	1			4	1		
Jämtland				1	7		
Jönköping	1				5	2	
Kalmar				7	5		
Kronoberg	8						
Norrbotten				2	1		1
Skåne				13	5		2
Stockholm		1	3	9	1		
Södermanland				3	4		
Uppsala	3	1		1	1		
Värmland			1	6	1	1	
Västerbotten				2	2		
Västernorrland				1	1		
Västmanland				1	3		
Västra Götaland			4	20	8	8	
Örebro					2	3	1
Östergötland				5			

#SvensktKött

- 1.B När ni upphandlar *icke-sammansatta* köttprodukter, begär ni att det ska finnas information om i vilket land djuret är fött, uppfött, slaktat och förädlat? Om ja, ange andel

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge				3			
Dalarna				9	5		
Gotland				1			
Gävleborg				1	9		
Halland				5	1		
Jämtland				1	7		
Jönköping				2	6		
Kalmar				12			
Kronoberg							
Norrbottn				2	1		1
Skåne				15	2	1	1
Stockholm		1		12			1
Södermanland				3	4		
Uppsala	3			2	1		
Värmland				7	1	1	
Västerbotten				1			1
Västernorrland				2			
Västmanland				4			
Västra Götaland				30	4	7	
Örebro				1	3	2	
Östergötland				5			

Fråga 2

- Vid upphandling av köttprodukter, ställer ni krav gällande transport till slakt samt krav på slaktmetoder? (Flersvarsalternativ)

Antal kommuner/svar:

	Vi ställer krav på att köttet ska komma från djur som har transporterats maximalt 8 timmar till slakt	Vi ställer krav på att köttet ska komma från djur som har varit helt bedövade när avblodning sker och varit helt medvetslösa under avlivningen	Vi ställer ytterligare/andra krav	Nej	Vet ej
Blekinge	2		1		
Dalarna	14	13	8		
Gotland	1	1			
Gävleborg	10	10	1		
Halland	5	5	1		
Jämtland	8	8			
Jönköping	8	8	6		
Kalmar	7	7	5		
Kronoberg	8	8	8		
Norrbottnen	3	3			1
Skåne	15	15	4	1	2
Stockholm	10	10	8		1
Södermanland	4	4	3		3
Uppsala	6	5	3		
Värmland	9	8	6		
Västerbotten	1	2			2
Västernorrland	2	2			
Västmanland	4	4			

#SvensktKött

Västra Götal- and	33	33	9		
Örebro	4	4	1		1
Öster- götland	5	5	4		

Fråga 3.

- **3.A Upphandlar ni EU-ekologiskt kött?**

Med EU-ekologiskt menas att varan uppfyller kriterier enligt Förordning (EG) 834/2007 av den 28 juni 2007 om ekologisk produktion och märkning av ekologiska produkter. Denna förordning innebär bland annat att det ställs krav på djuromsorg, att foder ska vara utan GMO-inblandning och odlat utan kemiska bekämpningsmedel och konstgödsel. En princip är också att ekologiska djur ska ha möjlighet till regelbunden motion och vid behov tillgång till utevistelse och bete.

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge	1				1	1	
Dalarna			1		8		5
Gotland							
Gävleborg					9	1	
Halland	3				1	1	
Jämtland					8		
Jönköping		1			4	2	
Kalmar					6	6	
Kronoberg					8		
Norrbottn	2						1
Skåne	1	2	1		11	3	1
Stockholm	3	4	3		3		
Södermanland	2		1		4		
Uppsala	1				5		
Värmland					6	3	
Västerbotten	1		1		1	1	1
Västernorrland	1				1		
Västmanland					3		
Västra Götaland	2	1		10	15	13	
Örebro			2		2		1
Östergötland	1				4		

#SvensktKött

- **3B. Upphandlar ni ekologiskt kött? (EU-ekologiskt + samt krav därutöver)**

Med ekologiskt nötkött menas i detta fall att djuret under betesperioden ska kunna vistas ute större delen av dygnet och ha fri tillgång till bete. Vid slakt innebär det även krav på att djuren inte får drivas med elektrisk pådrivare i något led i kedjan, från pålastning till avlivning.

Med ekologiskt griskött menas i detta fall att djuret ska kunna beta och böka på betes- eller skogsmark under större delen av dygnet under sommarhalvåret och att under den varma årstiden ha tillgång till gyttebad eller annan vattensvalka.

Med ekologiskt lammkött menas i detta fall att djuret ska under betesperioden kunna vistas ute större delen av dygnet och ha fri tillgång till bete, samt att lamning ska ske avskilt från andra djur och att lammen ska dia i minst tre dygn.

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge					1	2	
Dalarna			1		7		5
Gotland							
Gävleborg						1	
Halland	3				1	1	
Jämtland					8		
Jönköping		1			3	2	1
Kalmar					6	6	
Kronoberg					9		
Norrbottn	1						2
Skåne		2	1		10	3	3
Stockholm	3	5			3	3	
Södermanland		3			4		
Uppsala					4	1	
Värmland					7	2	
Västerbotten					1	2	2
Västernorrland	1				1		
Västmanland					2		
Västra Götaland	12				15	12	2
Örebro					2	2	1
Östergötland	1				4		

- **Fråga 4.** I och med den nya lagen om offentlig upphandling är det möjligt att efterfråga specifika märkningar i era upphandlingar. Är detta en möjlighet ni nyttjar?

Antal kommuner/svar:

	Ja	Nej	Vet ej
Blekinge		2	1
Dalarna	1	13	
Gotland			
Gävleborg		10	
Halland	1	2	2
Jämtland		8	
Jönköping	1	2	4
Kalmar		6	6
Kronoberg	8		
Norrbottn		2	1
Skåne	4	5	10
Stockholm	3	7	4
Södermanland	1	3	3
Uppsala	1	5	
Värmland	1	7	1
Västerbotten		1	4
Västernorrland		1	1
Västmanland		3	1
Västra Götaland	7	20	14
Örebro	1	3	1
Östergötland	3	1	1

#SvensktKött

- **Fråga 5. Ställer ni krav på en restriktiv antibiotikaanvändning när ni upphandlar kött?**

Med restriktiv antibiotikaanvändning menas krav på att:

- *Antibiotikaanvändning inte ska användas i tillväxtfrämjande syfte.*
- *Antibiotika endast får användas efter ordination av veterinär och när det är veterinärmedicinskt motiverat.*
- *Det finns dokumenterade rutiner för antibiotikaanvändning.*
- *Det ska finnas tillgänglig dokumentation gällande antibiotikaanvändning vid förfrågan.*

Antal kommuner/svar:

	Ja, för alla köttprodukter	Ja, för vissa köttprodukter	Nej	Vet ej
Blekinge	2			
Dalarna	14			
Gotland	1			
Gävleborg	1	9		
Halland	6			
Jämtland	8			
Jönköping	8			
Kalmar	12			
Kronoberg	8			
Norrbottn	3			
Skåne	15	2		2
Stockholm	8	6		
Södermanland	7			
Uppsala	4	2		
Värmland	8	1		
Västerbotten	1			
Västernorrland	1	1		
Västmanland	4			
Västra Götaland	40			
Örebro	4			1
Östergötland	5			

#SvensktKött

- **Fråga 6. Ställer ni krav på att köttet kommer från uppfödning som följer djurväl-färdsprogram? Ett djurväl-färdsprogram kan exempelvis innehålla ett redovisningssystem för antal veterinärbehandlingar, användning av antibiotika och klövproblem.**

Antal kommuner/svar:

	Ja, för vissa köttprodukter	Ja, för alla köttprodukter	Nej	Vet ej
Blekinge	1		1	
Dalarna		1	8	5
Gotland			1	
Gävleborg			10	
Halland	3		2	1
Jämtland			8	
Jönköping	1	3	1	2
Kalmar		1	6	5
Kronoberg			8	
Norrbottn			1	2
Skåne	4	2	8	5
Stockholm	4	5	5	
Södermanland	4	3		
Uppsala	3	1	2	
Värmland	1		8	
Västerbotten	1			3
Västernorrland		2		
Västmanland	1		2	1
Västra Götaland	17		23	1
Örebro		3		2
Östergötland		4		1

- **Fråga 7. Ställer ni krav på att nötköttet kommer från produktion där:**

Antal kommuner som svarat ja på nedanstående påstående:

	Djuret varit helt bedövat vid kirurgisk kastrering, avhorning och/eller bränning av hornanlag	Kastrering med gummiring ej är tillåtet
Blekinge	2	2
Dalarna	13	13
Gotland	1	1
Gävleborg	10	
Halland	5	5
Jämtland	8	
Jönköping	8	6
Kalmar	7	6
Kronoberg	8	8
Norrbottnen	2	1
Skåne	15	7
Stockholm	11	9
Södermanland	7	2
Uppsala	6	
Värmland	8	2
Västerbottnen	1	1
Västernorrland	2	2
Västmanland	3	3
Västra Götaland	33	18
Örebro	2	2
Östergötland	3	

- Fråga 8A. Upphandlar ni naturbeteskött från lamm?

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge						3	
Dalarna					1	8	5
Gotland							
Gävleborg						10	
Halland						6	
Jämtland						8	
Jönköping						7	
Kalmar						12	
Kronoberg						8	
Norrbottn						2	1
Skåne				6	3	6	5
Stockholm	4			1	1	8	
Södermanland	1				1	2	3
Uppsala						6	
Värmland					1	8	
Västerbotten						1	3
Västernorrland						1	1
Västmanland						2	1
Västra Götaland					9	30	2
Örebro						4	1
Östergötland						4	

- Fråga 8B. Upphandlar ni naturbeteskött från nöt?

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge						3	
Dalarna				1		13	
Gotland							
Gävleborg						10	
Halland						6	
Jämtland						8	
Jönköping						7	
Kalmar						6	6
Kronoberg						8	
Norrbottn						2	1
Skåne					10	6	4
Stockholm	4				1	7	2
Södermanland	1				1	2	3
Uppsala					4	2	
Värmland			5		2	2	
Västerbotten							4
Västernorrland						1	1
Västmanland						2	1
Västra Götaland	1		1	1	9	29	
Örebro					2	3	
Östergötland	3					1	

#SvensktKött

- **Fråga 9A. Upphandlar ni griskött från lösgående grisar?**
Med lösgående grisar menas att slaktsvinen ska vara lösgående under hela uppfödningen samt att suggor och gyltor ska vara lösgående fram till grisning.

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge				2			1
Dalarna				8	6		
Gotland				1			
Gävleborg					10		
Halland				2	1	2	
Jämtland					8		
Jönköping				6	1		1
Kalmar				7			5
Kronoberg							
Norrbottn				1	1		1
Skåne				9	2	5	3
Stockholm				10	3		1
Södermanland				4			3
Uppsala				1	5		
Värmland				6	2	1	
Västerbotten				1	1		2
Västernorrland				2			
Västmanland				1	1		1
Västra Götaland				15	5	13	8
Örebro				1	1		3
Östergötland				3		1	

#SvensktKött

- **Fråga 9B. Upphandlar ni griskött från delvis lösgående grisar?**
Med delvis lösgående grisar menas att slaktsvinen ska vara lösgående under hela uppfödningen och suggorna ska vara lösgående från avvänjning fram till 7 dagar innan grisning.

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge						2	1
Dalarna						13	
Gotland							
Gävleborg					10		
Halland				2		3	
Jämtland						8	
Jönköping				1		5	1
Kalmar						7	5
Kronoberg						8	
Norrbottn						1	2
Skåne						12	6
Stockholm	3			2	3	5	1
Södermanland	1				3		3
Uppsala					5	1	
Värmland	1				6	1	
Västerbotten				1	1		2
Västernorrland						1	1
Västmanland						1	1
Västra Götaland				1	4	17	9
Örebro						1	4
Östergötland						1	3

#SvensktKött

- **Fråga 9C. Upphandlar ni griskött om kommer från delvis lösgående grisar med begränsad rörelsefrihet?**

*Med **delvis lösgående grisar med begränsad rörelsefrihet** menas att slaktsvinen ska vara lösgående under hela uppfödningen och suggorna ska ha varit lösgående från 4 veckor efter löpning och fram till 7 dagar innan grisning. Därefter är begränsad rörelsefrihet för suggan accepterat.*

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge						2	1
Dalarna						7	5
Gotland							
Gävleborg					1	9	
Halland						4	1
Jämtland						8	
Jönköping					1	5	1
Kalmar						7	5
Kronoberg						8	
Norrbotten						1	2
Skåne						12	7
Stockholm	4				3	5	1
Södermanland	1				1	2	3
Uppsala					1	1	4
Värmland	1				2	6	
Västerbotten				1			3
Västernorrland						1	1
Västmanland						1	1
Västra Götaland					5	24	2
Örebro						2	3
Östergötland						1	3

#SvensktKött

- **Fråga 10. Vid upphandling av griskött, ställer ni krav på att djuren ska komma från uppfostring där det råder förbud mot svanskupering?**

Förbud mot svanskupering innebär att djurets svans under inga omständigheter har avlägsnats i förebyggande syfte, exempelvis för att förhindra svansskador. Det innebär även att grisens svans endast får behandlas av veterinärmedicinska skäl och att ingreppet endast får utföras av veterinär.

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge				2			
Dalarna				7	5		
Gotland							
Gävleborg				1	9		
Halland				4	1		
Jämtland					8		
Jönköping				1	6		
Kalmar				7			5
Kronoberg				8			
Norrbottnen				1	1		1
Skåne				14	3		2
Stockholm				12	2		
Södermanland			2	2			3
Uppsala	2			2	1		
Värmland		1		7	1		
Västerbotten				1			4
Västernorrland				2			
Västmanland				1	1		
Västra Götaland				32	9		
Örebro				3	1		1
Östergötland				4			

#SvensktKött

- **Fråga 11. Ställer ni krav på att grisköttet kommer från djur som dagligen haft tillgång till tuggbart material som till exempel strö eller halm?**

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge				2			
Dalarna				7	5		
Gotland							
Gävleborg				1	9		
Halland				3	1		1
Jämtland					8		
Jönköping				1	5	1	
Kalmar				7			5
Kronoberg				8			
Norrbottn				1	1		1
Skåne				13	2	1	3
Stockholm				12	2		
Södermanland			2	2			3
Uppsala	3			2	1		
Värmland	1			6	1	1	
Västerbotten				1			4
Västernorrland				2			
Västmanland				1	1		
Västra Götaland				20	9	10	2
Örebro				3	1		1
Östergötland				5			

#SvensktKött

- **Fråga 12. Ställer ni krav på att lammköttet kommer från djur där det inte är tillåtet med kastrering med gummiring och att kirurgisk kastrering samt andra operativa ingrepp har skett under bedövning?**

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge				1		1	
Dalarna						7	5
Gotland							
Gävleborg				1		9	
Halland				1	1	1	1
Jämtland						8	
Jönköping				1	1	5	
Kalmar				6			6
Kronoberg				8			
Norrbottn				1		1	1
Skåne				11	1	3	4
Stockholm				8	3	3	
Södermanland				2		1	3
Uppsala						2	4
Värmland						3	6
Västerbotten							4
Västernorrland				1		1	
Västmanland				1			1
Västra Götaland				22	7	10	2
Örebro					2	2	1
Östergötland							3

#SvensktKött

- **Fråga 13. Ställer ni krav på att lammköttet kommer från djur som haft tillgång till bete under en sammanhängande period under en betessäsong samt att det inte är tillåtet med rastfålla under betessäsong?**

Antal kommuner/svar:

	Max 25 %	25–50 %	50–75 %	75–100 %	Ja, men vet ej andel	Nej	Vet ej
Blekinge				1		1	
Dalarna						7	
Gotland							
Gävleborg					1	9	
Halland				1		1	2
Jämtland						8	
Jönköping					1	6	
Kalmar						6	6
Kronoberg				8			
Norrbottn				1		1	1
Skåne				7	1	5	6
Stockholm				5	1	6	2
Södermanland				2	1	1	3
Uppsala					3	2	1
Värmland						2	7
Västerbotten					1		3
Västernorrland				1		1	
Västmanland				1			1
Västra Götaland				16	7	13	5
Örebro					1	2	2
Östergötland							3

#SvensktKött

- **Fråga 14. Gör ni en uppföljning av er upphandling för att undersöka om det kött som levereras också är det kött som upphandlats?**

Antal kommuner/svar:

	Ja, och överensstämelsen är hög	Ja, och överensstämelsen är låg	Nej	Vet ej
Blekinge	1		1	
Dalarna	7			5
Gotland				
Gävleborg	1			9
Halland	2	1		2
Jämtland			8	
Jönköping	6			1
Kalmar				12
Kronoberg	8			
Norrbottn				3
Skåne	12	1		5
Stockholm	7	5		2
Södermanland	3		1	3
Uppsala	5			1
Värmland	7		1	1
Västerbotten				4
Västernorrland	2			
Västmanland	2			
Västra Götaland	25		1	5
Örebro	1			4
Östergötland			3	